

CLASICI AI LITERATURII ROMÂNE

MATEIU CARAGIALE

Craii de Curtea-Veche
și alte proze

CORINT

REMEMBER¹

„*Ceci est un fait-divers atroce.*”²
*Les Mémoires du Bal-Mabille*³

¹ Apărută în revista *Viața românească* în 1921 (fiind subdatată: „1914”), lucrarea a fost publicată în volum în 1924 la Editura Cultura Națională (aici și în continuare toate notele aparțin redacției).

² „Acesta este un fapt divers atroce” (fr. în original).

³ „Memoriile lui Bal-Mabille”, lucrare publicată în 1864 și semnată Paul Mahalin, este o istorie a unui celebru local de dans din Paris unde se spune că ar fi fost prezentată pentru prima oară polca parizienilor. Înființat în 1831 de către Monsieur Mabille, un instructor de dans, a fost transformat în 1844 într-o *jardin enchanté* („grădină fermecată”) închisă în 1875 și demolată în 1882. Paul Mahalin (1828–1899) (care, semna și Émile Blondet, după personajul balzacian, deși unii autori afirmă că acesta ar fi fost numele real al scriitorului), jurnalist și scriitor francez de literatură comercială: autorul unor cărți precum *Les Jolies actrices de Paris*, (1868, 1878–1884, 1889), *Le Fils de Porthos* (1883), *Le Filleul d’Aramis* (1896), *Mademoiselle Monte-Cristo* (1896).

Sunt vise ce parcă le-am trăit cândva și undeva, precum sunt lucruri viețuite despre care ne întrebăm dacă n-au fost vis. La asta mă gândeam deunăzi seara când, răvășind printre hârtiile mele ca să văd ce se mai poate găsi de ars – hârtiile încurcă –, am dat peste o scrisoare care mi-a deșteptat amintirea unei întâmplări ciudate, așa de ciudată că, de n-ar fi decât șapte ani de când s-a petrecut, m-aș simți cuprins de îndoială, aș crede că într-adevăr am visat numai, sau că am citit-o ori auzit-o demult.

Era în 1907. Fusesem greu bolnav în București și mă întorceam la Berlin acasă. Însănătoșirea mea se făcea cu anevoință, cerând îngrijiri mari. La plecare, doctorul m-a sfătuit să mă feresc până și de cele mai ușoare zguduiri sufletești. Bietul doctor! Am dat din umeri, zâmbind și i-am spus să fie pe pace.

După un surghiun de doi ani revedeam Berlinul. Am de Berlin mare slăbiciune; nici împrejurări foarte triste nu m-au împiedicat să-l revăd cu plăcere. L-am regăsit cum îl lăsasem: tot numai flori. Așa frumos chiar ca în acel început de iunie nu-mi păruse totuși niciodată.

Ca să-l vântur însă și să-l colind ca odinioară, nu mai mergea. Oboseam repede și oboseala putea înlesni reivirea boalei. M-am resemnat dar câtăva vreme a sta pe acasă, jertfă de care mă despăgubea, în parte, frumusețea muzicii vechi ce se făcea la noi de dimineața până seara. Năpădit de o dulce aromeală, îmi lăsam visările să nască și să se topească în voie în noianul de armonii sublime, uitându-mă pe fereastră, cu ochii pe jumătate închiși, cum unduiau curcubeuri în pulberea fluidă a fântânii din larga piață-grădină. Lina

boare a asfințitului legăna ciucurii purpurii ai trandafirilor agățați pe terasa casei din față, purtându-le mireasma până la mine. Seara da însuflețire umbrelor, în oglinzi, tainic, treceau fiori. Acesta era ceasul pe care-l așteptam ca să admir colțul cel mai frumos al pieței – un petec de pădure rămas neatins în plin oraș – câțiva bătrâni copaci frunzoși și sumbri, vrednici să slujească de izvod celor mai cu faimă meșteri ai zugrăvelii.

*

Îi regăseam chiar, la Muzeul Frederic¹, într-o cadră de Ruysdaël, aceeași copaci stufoși, adumbrind lângă o cădere de apă un castel în ruină. Odată nu puteam trece pe dinaintea ei fără a mă opri îndelung. Privind-o, gândul mi se pierdea fără sfârșit în fărâma-i de cer vântat cu zare adâncă. E înnăscută în mine, drojdie de străvechi eres, o iubire păgână și cucernică pentru copacii bătrâni. Lor le datoresc inspirații mult nobile și grave, fiindcă nu cred să se afle pe lume viers omenesc sau cântare meșteșugită care să mă miște mai viu ca tainicul freamăt ce-l deșteaptă în frunzișul lor vântul serii. Arborii aceia zugrăviți mă încântau totuși mai mult chiar decât cei adevărați, acel mic peisaj melancolic înfățișându-mi o oglindire a sufletului meu.

Mergeam la muzeu foarte des. Cât de cufundat eram în contemplarea cadrelor nu treceam cu vederea nici pe oaspeți, interesanți uneori, așa că printre ei băgasem de seamă că se află nelipsit un tânăr, care, acolo mai ales, ar fi atras privirile oricui, căci despre el s-ar fi putut cu drept zice că-l desprinsese de pe o pânză veche o

¹ Referire la Kaiser-Friedrich-Museum, denumire purtată până în 1956 de actualul Muzeu Bode. Denumit inițial în onoarea împăratului Frederic al III-lea al Germaniei (1831–1888), lăcașul, situat pe celebra Insulă a Muzeelor (*Museumsinsel*) din Berlin, a fost redenumit în onoarea primului său curator, Wilhelm von Bode (1845–1929). Redeschis în 2006 (după ce fusese supus unor serioase renovații vreme de nouă ani), muzeul adăpostește în prezent colecții de sculptură, artă bizantină, precum și una dintre cele mai mari colecții numismatice din Europa.

vrają. Poate fi plăcere mai rară pentru cei ce s-au împărtaşit cu evlavie întru taina trecutului decât să întâlnească în carne și oase o icoană din veacuri apuse? Cu doi ani înainte văzusem în sala franțuzească a muzeului o coconiță care copia după Mignard pe Maria Mancini și avea o așa izbitoare asemănare cu modelul, încât ai fi crezut că, privind-se în oglindă, își zugrăvește, împodobindu-l, propriul ei chip.

Tot astfel semăna tânărul cu unii din acei lorzi ale căror priviri, mâini și surâsuri Van Dyck și, după el, Van-der-Faës¹ le-au hărăzit nemuririi. Zic unii din acei lorzi, fiindcă mai toți sunt la fel. În trecut, în castelele restrânse, celor de aproape și înmulțit înrudiți, trăind împreună, cu același port și obiceiuri, fiecare epocă le întipărește același aer, dacă nu chiar aceeași înfățișare. Se întâmplă iarăși ca, acolo unde cu gândul nu gândești, să răsară ființe cărora le trebuie căutată aiurea, în alte țări, la alte neamuri, în alte veacuri, adevărata asemănare, fără a li se putea bănui măcar, în vreun fel, cu aceia de cari îi despart prăpăstii de timp și de stirpe, vreo cât de îndepărtată înrudire.

Era de prisos dar orice presupunere despre obârșia tânărului cu pricina, făceam însă tot soiul de reflexii asupra ființei lui, unică într-adevăr și stranie, impunându-se poruncitor luărei aminte. Mă subjugase prestigiul recei trufii a tânărului ce, în deplină frumusețe, pășea singur în viață, nepăsător, cu fruntea sus. L-am crezut, din capul locului, una din acele făpturi excepționale, străine de omenire, pentru cari am resimțit totdeauna o vie atragere. Îl vedeam zilnic aproape, nu muzeul fiind singurul loc unde îl întâlneam. În plimbările ce începusem a relua prin oraș, de teama oboselii, făceam lungi popasuri la o prăvălie unde se degustau capodoperele unei vechi

¹ Pieter van der Faes (1618–1680), pictor olandez care și-a desfășurat cariera preponderent în Anglia, unde a fost cel mai de seamă portretist al Curții regale, după Restaurația din 1660 căpătând titlul de *Principal Painter in Ordinary* de la Carol al II-lea, titlu pe care îl mai deținuse anterior doar Anthony Van Dyck. Și-a schimbat numele olandez în Peter Lely, fiind înnobilit în Anglia și devenind mai cunoscut sub numele de Cavalerul Lely (așa cum îl va menționa Mateiu Caragiale în continuare).

rachierii¹ neerlandeze. După Ruysdaël, Van-Brouwer și Van-der-Hoogh. Nicăieri nu mă reculegeam mai bine ca în acea încăpere îngustă și cam întunecoasă, ce ar fi putut face cinste oricărei locuințe de burgmaistru² sau de staroste de breaslă, așa bogat căptușită cum era cu stejar afumat până la jumătatea peretelui, unde blana ieșea afară, făcând jur-împrejur o largă poliță pe care stăteau înșirate năstrape și urcioare de Delft³. Ce minunate clipe petreceam acolo!

Alături de mine, pe singura laviță din primitoarea cămară, singuratică ziua, tânărul cu chip de portret vechi sorbea pe îndelete băuturile cele mai dulci și mai parfumate, asemenea unor nestimate topite, ațâțătoare de visări exotice și de îndepărtate nostalgii cu pipe-ratele lor mirodenii de Java sau de Antile. Acolo, parcă nu mai eram străini unul de altul și, ceea ce e nostim, mai târziu, după ce ne-am cunoscut, ne-am mărturisit că, și lui, și mie, ni se păruse a mai fi stat și altădată împreună într-o încăpere la fel.

Nu m-aș fi gândit însă să ne împrietenim chiar, fiind îndreptățit a-l crede că făcea parte dintr-o lume cu totul alta decât a mea. Sărea în ochi: una e floarea de câmp, alta floarea de grădină. Acum, fie că trebuiseră veacuri ca, la asfințitul ei, o înaltă rasă să înflorească așa de strălucit, într-un semeț avânt al sângelui albastru spre tipul ideal, fie că fusese numai o nemereală fericită, în toate chipurile mai mult nu se putea da. Mai era nevoie, e drept, și de ceva osteneală, zilnic, ca această podoabă a omenirii să-și împlinească frumusețea, pentru că atâta găteală nici la o muiere nu mi-a fost dat să văd. Să-l fi presupus după asta că era unul din acei deșuchiați cu năravuri rătăcite al căror număr pare a fi sporit, în timpii din urmă, pretutindeni, într-o măsură întristătoare? Nu, nu-mi venea să o cred, căci dacă păpușii acesteia sulemenite îi flutura uneori pe buze un surâs neliniștitor, sub

¹ Manufactură sau depozit de rachiu (învechit).

² Calc după germanul *Bürgermeister*, „primar”.

³ Ceramica de Delft (faianța de Delft sau porțelanul de Olanda), este creată în zona orașului olandez Delft încă din secolul al XVI-lea și a devenit celebră prin ornamentația sa bogată și coloritul puternic, în nuanțe de albastru (*Delfts blauw* în neerlandeză, „albastrul de Delft”).

arcul sever al sprâncenelor, trase negre cu condeiul, ochii aveau acea nevinovată limpezime ce strălucește numai sub pleoapele eroilor și ale copiilor.

Era și foarte tânăr; să tot fi avut douăzeci de ani. Ce nu se îngăduie la vârsta aceasta, celor bogați mai ales? Lipsa grijii zilei de mâine prefăce creierul omenesc, amortind simțământul temerii de răspundere; avuția moleșește și îmbată de o ameteală dulce, neîntre-ruptă, ce îndeamnă la goana după plăceri rare, după senzații noi. Din acea lume nepăsătoare și deșartă, dezbărată de prejudecățile de rând, făcea parte și noul meu cunoscut care, fără îndoială, trebuia să se bucure de mari mijloace de trai. Arăta însă a trăi în afară de acea lume, și mai mult chiar, în afară de orice lume. Ca dânsul, în Berlin-W., mai erau și alții, dar pe aceia nu-i puteai decât rareori zări, călărind în ceața dimineții sau zburând repede seara la înfloritele lor desfătări. Nici pe el nu-l vedeam altfel decât locuind într-una din străzile ce mărginesc regescul Tiergarten spre apus, încingându-l cu o minunată salbă de vile, unde aurul a izbutit, întrucâtva, în încercarea de a sădi iarăși raiul în viața pământească. Mi-l închipuiam dar, răsfoind cu degetele lui subțiri cărți cu legături scumpe, în somptuoasa singurătate a odăilor cu oglinzi adânci, unde lânzește o risipă de flori rare. Nu deștepta oare vedenia unui asemenea decor, singură numai, pătimașa mireasmă ce răspândea el în juru-i, atât de îmbătătoare că treaz te făcea să visezi?

Aubrey de Vere.¹ Când mă gândesc... Ne-am vorbit într-o zi așa, parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Numele lui normand – și

¹ Istoria cunoaște mulți nobili care au purtat numele de Vere, primul fiind Aubrey (Albericus) de Vere I (d. cca 1112–1113), un normand instalat în Anglia de către Wilhelm Cuceritorul, al cărui fiu, Alberic[us] (Aubrey) de Vere al II-lea a devenit *regis camerarius* („șambelan al regelui”). Fiul acestuia din urmă, care a purtat tot numele de Aubrey, a fost primul conte de Oxford, titlul deținut de familia De Vere până în 1703, la moartea celui de al XX-lea conte, Aubrey de Vere (1627–1703), care a murit *sine prole mascula* și a cărui fiică, Diana (cca 1679–1742), s-a căsătorit cu Charles Beauclerk (1670–1726), întâiul duce de Saint Albans, fiul nelegitim al regelui Carol al II-lea al Angliei, un Stuart.

până astăzi nu știu dacă astfel se cheamă într-adevăr – nu-mi era străin, fiind numele de neam al zvăpăiaților conți de Oxford, după stingerea cărora a fost cules și alipit la cel de Beauclerk de Stuartții de mâna stângă, ducii de Saint-Albans. Să se fi tras cumva din aceștia, nu i-ar fi făcut mai multă cinste ei lui decât el lor. Deși englez până la măduvă, în vorbire se slujea obișnuit de franțuzească și așa cum rar mi-a fost dat să o aud. Cu timbrul grav al glasului său mlădios și pur, ea era pentru dânsul ceva mai mult decât un mijloc de înțelegere, era o unealtă de seducere. Aflând ce era, l-am înțeles pe dată în totul; datina căreia Brummel¹ i-a pus pecetea numelui său trăia în Aubrey de Vere în deplină strălucire. Până și plăcerii de a se sulimeni îi găsisem astfel tălmăcirea: cei dintâi locuitori ai Albionului de cari se pomenește, nu-și boiau în întregime goliciunea în albastru? Această culoare îi era îndeosebi dragă noului meu prieten, el o purta în însăși făptura lui, în ochi și sub pielița foarte străvezie a mâinilor, în cari, când la una, când la cealaltă, sclikeau șapte inele, gemene toate – șapte safire de Ceylan². Cu brățara și cu parfumul, acea de neuitat mireasmă de garoafă roșie³, inelele erau singurele lucruri cărora le rămânea credincios – încolo, ca îmbrăcăminte, nu știu să-l fi văzut de două ori la fel. Dar toată această migăloasă găteală nu era la dânsul decât un amănunt dintr-un întreg desăvârșit, de o fericită armonie. Aubrey de Vere avea un creier de minune alcătuit

¹ George Bryan „Beau” Brummell (1778–1840), personalitate marcantă din perioada Regenței, prieten al viitorului rege George al IV-lea, celebru pentru stilul său vestimentar extravagant, unul dintre primii *dandy*.

² Sub denumirea de „safire de Ceylon” sunt cunoscute safirele din Sri Lanka despre care se spune că ar fi unice, fiind considerate (de la Marco Polo încoace) drept cele mai frumoase (din punct de vedere al culorii, clarității și strălucirii) din câte există.

³ Garoafele sunt un vechi simbol al iubirii de diverse tipuri: cele albe, al iubirii pure și al norocului, cele de un roșu-deschis reprezintă admirația, câtă vreme cele de un roșu-închis simbolizează dragostea puternică și afecțiunea, iar cele roz, iubirea maternă nepieritoare. Deoarece Oscar Wilde purta adesea la butonieră o garoafă verde, această floare a devenit, în Anglia victoriană, semn de recunoaștere între homosexuali.

și un duh scânteietor, el ar fi făcut fala clubului celui mai închis și nu s-ar fi simțit la strâmt nici într-o adunare de cărturari, pentru că, dacă mărturisea că rufele și le spală la Londra, adăuga că tot astfel, în suta a optsprezecea, coconașii din Paris și le spălau în Flandra și cei din Bordeaux la Curaçao și așa știa să vorbească de toate, cu asemănări din trecut, cu apropieri și amănunțiri fermecătoare de câte ori i se întâmpla să povestească de călătoriile lui prin ținuturile străvechi ale Răsăritului, sau prin ostroavele pierdute ale oceanului liniștit¹, unde domnește primăvara veșnică. Atât am putut afla din viața lui: că văzuse multe, cutreierând mări și țări și că citise și mai multe, prea multe chiar, pentru anii lui, fiind fost cu puțință să fi amestecat ce văzuse cu ce citise, sau să fi privit cele văzute prin geamul înșelător al citirii, care laolaltă cu bogăția îi cam sucise capul deși, de la fire, avea judecata limpede și rece. Așa, de pildă, am înțeles că se îndeletnicea cu cercetări oculte îndrăznețe, pentru cari era hărăzit, pe lângă o înclinare înnăscută rară, și cu cea mai uimitoare pregătire. Părea chiar să fi avut mai multe legături cu duhurile decât cu cei vii, deoa-rece în povestirile sale nu venea niciodată vorba de ființe omenești.

Cu ce prilej, în ce împrejurări făcuse așa de timpuriu călătoria atât de minunate nu spunea, precum nici cine era, ce și de unde, dacă avea părinți, rude sau prieteni, unde sta cu casa măcar – nimic, cu desăvârșire nimic. Ce stăpânire de sine avea ca să poată ascunde astfel, la vârsta lui, fără a se trăda? Dacă el însă nu destăinuia nimic, apoi eu îl întrebam și mai puțin și presupun că tocmai asta a fost pricina că am legat prieteșug. O veșnicie să ne fi întâlnit, tot mai lesne i-ar fi scăpat lui o destăinuire decât mie o întrebare. De altfel, nici nu țineam să aflu ceva: ce mă privea pe mine? Întâmplător l-am văzut – fără să bage el de seamă – alegând flori de patru-cinci sute de mărci, garoafe și orchidee rare – un adevărat desfrâu – și n-aș fi avut, cum cunoșteam pe domnișoara vânzătoare, decât, după plecarea lui, să intru

¹ Referire la Oceanul Pacific, care a fost denumit *Mar Pacifico* (port.), „marea pașnică, liniștită” de către Ferdinand Magellan, care a fost impresionant de cât de netulburate erau apele sale.

să-mi înfloresc cheutoarea ca să aflu unde le trimesese și, punând astfel mâna pe fir, să împing cercetarea mai departe. Dar la ce bun? Să fi avut un scop stăruința încăpățanată cu care își perde-luia scurtul lui trecut și viața de toate zilele se putea prea bine, era însă, o spun iarăși, atâta mândrie în privirea lui ce, pururi nepăsătoare de ce se petrecea pe pământ, arăta a se pierde aiurea, în depărtările unei lumi de vis, încât ar fi făcut să se risipească orice umbră de neîncredere sau de bănuială. Totuși, nu-mi scăpase din vedere că uneori ar fi dat să mai spună ceva, dar se răzgândea pe loc, înăbușid și vorba pe buze. Roșea el atunci sub suliman, i se înnourau într-adevăr ochii, așa cum mi se părea într-o foarte scurtă clipă de dare pe față a unei tulburări ascunse? Nu aș putea jura, ce știu însă e că pe când povestea, privirea lui, făcându-se și mai adâncă, se aținea asupra nelipsitelor inele, lung și cu duioșie, ca și cum acele pietre ar fi cuprins taina vieții lui, oglindindu-i în gheața lor limpede și albastră toate gândurile și amîn irile.

De la o vreme, fără ca legăturile noastre de prietenie să se strângă mai mult, ne vedeam mai des, uneori dimineața, cel mai obișnuit după-amiazi, niciodată însă seara, niciodată. Din pricina căldurii, părăsisem taverna olandeză și ne întâlneam la Grunewald, pe terasa unei cafenele, la marginea unui crâng de pini – o terasă idilic cotropită de trandafiri de toate neamurile și fețele ce, la adierea vântului, se scuturau în pahare. Sosea totdeauna fără grabă și fără întârziere. O dată l-am așteptat însă zadarnic până la ceasul cinei. Întorcându-mă acasă, găseam o scrisoare în care se ruga pe scurt de iertare că nu putuse veni și iscălea: sir Aubrey de Vere. Am cercetat cu luare-aminte scriptura semeață cu slove mari și pecetea de ceară albastră: un sfinx culcat în mijlocul panglicei unei jartiere la fel cu aceea ce împresoară scutul în stema Marii Britanii. Pe panglică citeam cuvântul „Remember”¹.

¹ Conform unei legende păstrate în mediile regaliste din Anglia, în ultimele sale momente, regele Carol I ar fi rostit îndemnul *Remember!* (engl.), „Să vă aduceți aminte!”, supușilor săi care se adunaseră pentru a fi martori la decapitarea sa. Legenda a fost consacrată de Alexandre Dumas în romanele sale istorice.

Ca erald st n eram ml ıtmit; m asteptam s a af lu arme ade-
v arate, nu o simpl ă emblem ă. De la acea scrisoare, sir Aubrey
n-a mai dat semn de via ă. Nu era de mirare; o z ăpușeal ă umed ă
cumplit ă clocea orașul, cui bar uriaș de tic ăloșii și d le. Nu mai
era d ieșit dec ăt seara, c ând sir Aubrey nu se ar ăta. Nopt ile erau
îns ă at ăt de frumoase, înc ăt greu m ă înduram s ă m ă mai întorc
acas ă. Tot umbl ând astfel p ână târziu, am avut odat ă, spre miezul
nopt ii, într-o alee pustie din Tiergarten, o stranie întâlnire.

Trecea o femeie înalt ă, cu un bogat p ăr roșu sub o p ăl ărie mare
cu pene, o femeie slab ă și osoas ă, f ără șb d i și f ără s âni, într-o
rochie str âmt ă de fluturi negri. Ea p ășea țeap ână ca o moart ă, care
ar fi împins ă sau atras ă de o putere din afar ă, str ăin ă de voinț ă ei,
spre un țel tainic în noapte. Nu știu de ce nu mi-a venit s ă cred c ă
e o femeie ca toate femeile, din capul locului, chiar înainte ca în
ochii ei țin iți mari, ce ar ătau a privi în ăuntru, și în tr ăsurile feții
sale prea sulimenite s ă-mi par ă a recunoaște... Dar, mai trebuia
s ă m ă îndoiesc, mai putea fi numai o b ănuial ă c ând în m âna cu
degetele lungi r ânjeau șapte safire de Ceylan? Am r ămas uluit, în
prada unui simțim ânt tulbure, în care și n d erirea și ur ătul și
teama își aveau partea lor, apoi, cu n ărilor pline de cunoscuta mi-
reasm ă – mireasma de garoaf ă roșie – am dat s ă o urm ăresc. Era
îns ă târziu; o pierdusem. La cap ătul aleei ășteptau c âteva droști
de piaț ă; se suise pesemne într-una și pierise.

Pentru un vechi berlinez ca mine ar fi fost copil ăresc s ă m ă las
cuprins de uimire. C âte nu v ăzusem! În schimb m ă simțeam îm-
boldit de o curiozitate josnic ă, ce m-a f ăcut c âteva seri s ă p ândesc
mereu pe acolo. Nimic îns ă. Estimp, arșita creștea tot mai aprig ă;
în ziua c ăreia i-a urmat noaptea ce voi povesti numaidec ăt la vale,
picaser ă oameni pe drum ca muștele.

Era o noapte de catifea și de plumb, în care adierea molatec ă a
unui vânt fierbinte cerca în zadar s ă risipeasc ă p âcla ce închegase
v ăzduhul. Z ărilor sc ăp ărau de fulgere scurte, p ădurea și gr ădinile
posace tăceau ca amorțite de o vraj ă rea; mirosea a tain ă, a p ăcat,
a r ăt ăcire. Înaintam cu greutate prin întunerecul ce v ătuia aleiele

singuratece, trebuind uneori să mă opresc covârșit de slăbiciune. La răspântia unde e fântâna lui Roland din Berlin, în lumina prea vie, care, după beznă, îmi luase văzul săgetat, mă pomenii față în față cu sir Aubrey, ceea ce, când îl privii mai bine, nu-mi făcu tocmai plăcere.

Nu pentru că de data asta întrecuse orice măsură. Oricum, nu se iese astfel în lume. Pudra cu care își văruise obrazul era albastră, buzele și nările și le spoise cu o vopsea violetă, părul și-l poleise, presărându-l cu o pulbere de aur, iar ochilor le trăsese jur-împrejur largi cercăne negre-vinete ce-i dădeau o înfățișare de cântăreață sau de dănțuitoare. Încolo, îmbrăcat tot fără cusur, în frac albastru, sub mantaua ușoară de seară, cu orchideea la cheutoare, nelipsindu-i nici brățara de la mână, nici inelele din degete. Avea însă ceva schimbat, era neastâmpărat, neliniștit, pe cât eram eu de muiat și de stins. Împotriva obiceiului lui, vorbea pripit și tremurat, rugându-mă să rămân cu el – el, care făcea parte din acei oameni ce fără voie, în ciuda însăși curteniei lor, dau să înțeleagă că fac o însemnată jertfă când suferă să stea cu cineva. Mai mult, îmi luase chiar brațul și mă întoarse din drum. Îl simțeam cum dârdăie din toate încheieturile, scuturat de friguri, și vedeam cum ochii aci i se ținteau în gol, sticloși ca ai femeii cu păr roșu, aci îi lăcrămau lâncezi și pierduți. După cum atunci nu-mi venise să cred că arătarea ce trecuse pe lângă mine era o femeie, acum mi se părea că ființa ce mă târa cu ea în umbră nu era un bărbat. Am mers tăcuți pe marginea pădurii, eu posomorât, cătând a arăta cât mai puțin plictisit, el, cu surâsul pe buze, privindu-și în zare pietrele albastre, de cari se legau poate amintiri tainice și cărora le hărăzea parcă, cu patimă și dor, gândirea lui cea din urmă – am mers tăcuți până ce, ajungând la podul de peste canal, unde începe Calea Electorilor, el s-a oprit, desfăcându-se de mine.

Aveam înaintea mea un alt om, cu desăvârșire altul decât acel de adineaori. Să fi avut pietrele lui visuri ascunse? Treptat se redobândise pe sine, se îndreptase, înțepase nările și acum sta țepăn, rece și mândru, foarte mândru. Trăsurile feței sale prelungi se asuțiseră, de la albastrul fraged de floare culoarea ochilor îi trecuse

la albastrul cu licăriri aspre al oțelului, iar pe buzele subțiate zâmbetul i se făcuse crud. În paloarea-i lunară, cu părul său de aur, sir Aubrey nu mai avea ca înfățișare în acele clipe nimic firesc, semănând mai mult a serafim, a arhanghel decât a făptură omenească. Rămase astfel înmărmurit câtva timp scrutând întunericul pe care îl biciui deodată cu mânușile lui albe ca și cum ar fi voit să alunge o vedenie.

— E o stranie noapte, zise el grav. Asemenea nopți sunt mai de temut ca beția; vântul cald împrăștie friguri rele. Stendhal scrie că la Roma, când bate un anume vânt în Transtevere, se ucide. Trebuie să te simți și dumneata slăbit de zăduf, urmă el. Ai să-mi faci plăcerea să iei ceva cu mine, un păstrăv, doi, și o sticlă de vin de Rin, să ne mai întremăm. Dar înainte să-mi dai voie să lipsesc puțin... Și, scoțând ceasornicul, o floare de platină muiată într-o rouă mărunță de pietre albastre: ... Ai să vrei să mă aștepți, nu-i așa? Am să zăbovesc nițel, poate mai mult de un sfert de ceas, oricum însă mai puțin de o jumătate. Mai plimbă-te în vremea asta, ne găsim aici la pod, cine vine întâi așteaptă pe celălalt.

Îmi întinse mâna care era ca gheața, ridică pălăria și-mi întoarse spatele. Făcui întocmai, îndreptându-mă din nou spre pădure; sunt în apropiere cei mai frumoși copaci ce se pot închipui, uriași seculari, druidici¹, așa de înalți și de înfoiați că, privindu-i, îți vine să te crezi pe alt tărâm. M-am întors la pod după un sfert de ceas și înainte de jumătate, dar fără a-mi găsi tovarășul. Cum așteptarea, ca toate neajunsurile, pare mai grea la început, am mai luat-o pe cheu în sus, fără a mă depărta prea mult de locul de întâlnire.

Cheul era pustiu, iar casele oarbe. Peste tot ferestrele erau negre, unele fiind însă deschise, se zăreau înăuntru acele lucruri posomorâte de argint-viu ce rânjesc în oglinzi în întuneric. Una singură de sus se împăiengina de raze slabe, aceea a unei odăi încărcate de poleieli,

¹ Deoarece druzii săvârșeau un celebru ritual (povestit de Pliniu cel Bătrân în a sa *Istorie naturală*) în care tăiau vâsc din stejari, apoi sacrificau doi tauri și, cu planta astfel culeasă, realizau un elixir menit să vindece infertilitatea și să anuleze efectele otrăvii, probabil că autorul s-a retras într-o pădure de stejari.

unde veghea o lampă așezată pe un colț de dulap – mai mult candelă decât lampă – abia lăsând să se cearnă ca înveninată, printr-un înveliș de smalțuri verzi, o lumină înăbușită, una din acele lumini cari, după datinele vrăjitorești, sunt prielnice duhurilor rele ce rătăcesc în puterea nopții.

M-am oprit, și privirea mi-a rămas îndelung pironită asupra acelei ferestre. Ah! fermecul ferestrelor luminoase în întunecime, cine s-ar mai încumeta a-l spune după Barbey d’Aureville? Dar în nemuritoare sa povestire e perdeaua cârmezii¹, în altele, scrise mai târziu și atât de timpuriu uitate, sunt geamuri de nu mai știu ce colori; la fereastra mea nu era nici perdea, nici geam și to uși, în ceața verzuie, afară de poleieli și de oglinzi ce și ele păreau înzăbrănite², nu se vedea nimic.

Să fi fost vreo legătură între acea fereastră, care e de ajuns să închid ochii ca să-mi răsară înainte întocmai ca atunci, și cele ce s-au petrecut în acea noapte chiar, bănuiesc, nu pot să știu. M-am întors la pod tot așa de nenorocos ca și întâia oară: prietenul nicăieri. În vederea unei așteptări mai lungi, m-am rezemat de parmaclâcul de tuci al podului, lângă mal, mi-am descoperit capul, care mă durea, și m-am cufundat cu totul în măriștea priveliște a nopții.

Nu o voi uita niciodată. E drept că așa frumoase nopți, două n-am văzut la fel, eu care știu a prețui noaptea ca nimeni altul și

¹ „Perdeaua cârmezii” este o posibilă traducere în limba română a titlului nuvelei „Le Rideau cramoisi” (fr.), prima din culegerea *Les Diaboliques* („Diabolicele”, 1874) a lui Jules Barbey D’Aureville (1808–1889). În această nuvelă, un bătrân viconte (De Brassard) îi povestește unui tânăr prieten al său prima sa aventură cu o femeie (*cette Alberte d’enfer*; „acea Alberte venită din iad”), o tânără impasibilă, care nu răspunde în niciun fel avansurilor sale. Sfâșiat de îndoieli, tânărul conte nu poate decât să se retragă în camera sa, în spatele unei perdele sângerii, unde patul îi este vegheat de patru capete de sfînși enigmatice, și să privească, incapabil să doarmă, un bust antic, cel al reginei Nióbe.

² Acoperite cu un zăbranic, o țesătură fină de mătase, borangic sau lână; (spec.) vâl de doliu, pânză neagră care se pune la intrarea într-o casă unde a murit cineva sau în biserică, atunci când mortul este depus acolo.

care am iubit-o cum nu se poate iubi ziua, cu nesaț și cu patimă. Sufletul meu sălbatic, care de obicei pare a ațipi zgribulit de o
 a mlî țin ire a d slușită, nu începe a trăi pe deplin decât o dată
 cu stingerea celor din urmă văpăi ale amurgului; pe măsură ce se
 așterne vălul serii, renasc, mă simt mai eu, mai al meu. Să-mi fi
 îngăduit mijloacele de trai a schimba fața împrejurărilor, cu anii
 ar fi fost cu putință să nu văd raza zilei. A, să nu fi fost noapte,
 n-aș fi așteptat pe sir Aubrey, nu! dacă e vorba, apoi nu țin am
 să-l revăd defel. Am stat pentru că acasă tot nu m-aș fi întors,
 aș fi zăbovit tot atât, hoinărind pe acolo unde, în umbră, frea-
 mătul copacilor înalți face ca singurătatea să pară nemărginită.
 Nu-i puteam însă ierta lui sir Aubrey că mă făcea să-l aștept, să-l
 aștept în vreme ce el cine știe la ce desfătări se deda, în înfiorarea
 acelei nopți calde, poate chiar la acea tulbure lumină verzuie, în
 brațele vreunei femei, a cărei frumusețe să fi făcut pereche cu
 frum șteea lui. Mai aveam încă o bănuială: mersese poate să pre-
 gătească pentru mai târziu întrunirea vreunui sobor ocult și în tase
 de lumea celor vii. Oricum, sânge rău n-aveam de ce-mi face.
 Îmi reluai dar firul gândurilor sprijinit de parmaclâc în coate,
 cu tâmplele în palme. Sub mine alunecau solzii grași ai apei le-
 a șe, deasupra căreia se înfiripa străveziu un zăbranic de aburi.
 Canalul era sinistru. Ce deosebire! – ziua, priveliștea în partea
 locului e cum nu se poate mai blândă: ramurile copacilor de pe
 maluri, înfrățite spre vârf, fac boltă deasupra canalului, în care
 își oglindesc frunzișii ușo și neastâmpărat de un verde proaspăt
 și fraged. Aceasta e calea ce-o urmează trupurile celor înecați.
 În 1905, țin minte, într-o dimineață poleită de april, apele purtau
 o mireasă albă. Se aude de altmintreli la Berlin un cântec vesel:
 „Plutește un cadavru pe Landwehrkanal!”.

¹ Reputația sinistru a acestui canal paralel cu râul Spree din Berlin avea să fie confirmată în 1919, când Rosa Luxemburg a fost asasinată și aruncată în apele sale pe 15 ianuarie pentru a nu mai fi descoperită decât la 1 iunie în același an.

Răcorindu-mi fruntea, o vie adiere mă trezi din toropeală. Cât am stat țintuit acolo nu mi-am dat seama – am tras, nesupărat de nimeni, și un pui de somn – nu știu să fi auzit bătând orologiul de la Gedaechtniss și trebuie să fi bătut în mai multe rânduri. Când, mahmur, mi-am ridicat capul din mâini și m-am frecat la ochi, pe cerul care se făcuse ca scrumul casele se desprindeau împânzite. Vântul se întetise rece, iar arborii porniseră a geme. Mi-am acoperit capul, pălăria am găsit-o jos, căzută – și am mai dat încă un târcol pe cheu să mai văd lumina cea tainică. Fusese însă stinsă. M-am hotărât, în sfârșit, să plec spre casă – începuseră a cădea stropi groși și se lumina de ziuă.

Ca o adevărată pasăre de noapte urâsc zorile. Fără a ține seama că o răceală mi-ar fi putut fi funestă, în loc să caut vreun adăpost, am luat-o la picior pe străzile pustii, gonit de searbăda lumină ce se cernea țesută cu apă din văzduhul încruntat, biciuit în răstimpuri cu furie de vântul de miazănoapte. Când, ud learcă, m-am văzut acasă, am fost cuprins de o ciudă grozavă, ceea ce nu m-a împiedicat totuși să dorm fără vise până la amiază.

Afară se așternuse pe ploaie, o ploaie care n-a conținut o săptămână încheiată decât în scurtele răgazuri ce își da ca să se pornească mai vajnică. Făceam ce dregeam și gândul îmi zbură la întâmplările din nopțile din urmă. De câte ori venea poșta, săream să văd dacă nu era ceva și pentru mine. Așteptam bineînțeles un cuvânt de la sir Aubrey – se cădea din partea lui – și faptului că pe plicurile sosite nu se afla nici scriptura semeață, nici pecetea cu sfînxul nu-i puteam găsi tălmăcire.

Într-un ajun de sărbătoare, vremea rea făcu, în sfârșit, pace. Neîncrezător, nu ieșii decât târziu la plimbare. La zări se lumina a ploaie. Era așa de albastră acea seară dulceagă și lină, de un albastru-închis fluid, că orașul părea scufundat în adâncimile tainice ale unei mări. Străzile mișunau de lume; fericirea de a trăi, de a se bucura de bunurile vieții se oglindea pe toate chipurile, se răsfrângea în toate privirile, vie, aproape ațățătoare, dând frumuseții femeilor o deosebită strălucire. Închipuirea mă purta în trecut, evocam vedenia a cum

trebuie să fi fost în asemenea seri marile cetăți ale vechimei – Babilonul, Palmira, Alexandria, Bizanțul? Îmbinând astfel realitatea cu visarea, urmași fără grabă și voivodii mulțimii până la podul de peste canal, unde ceasuri întregi așteptasem atunci pe sir Aubrey.

Drăgălășia locului era împlinită, desăvârșită, de albeața fără seamăn a câtorva lebede ce se aflau la acea oră albastră pe apă parcă într-adins. Nu mai trecui podul și mă înturnai la un birt din apropiere. Pe când așteptam masa, o privire aruncată pe un ziar mă făcu să aflui abia atunci un lucru de care urla târgul de două zile.

Se pescuise în Charlottenburg, acolo unde Spreea își ia înapoi apele împrumutate canalului, făcând vârtej – se pescuise, legat cobză într-o mantă, un cadavru ce arăta a fi acela al unui tânăr blond și zvelt, bogat îmbrăcat în ținută de seară, gătit și înmănușat, însă desculț.

Tânărul fusese, nu de mult, ucis. Trupul purta în partea stângă a pieptului o rană adâncă. Lovitura fusese atât de puternică, încât arma – o lamă îngustă cu două tăișuri – se frânsese, o parte rămânând în rană.

Se găsisse asupra victimei, în hârtie și aur, o mică avere, bașca prețul sculelor ce purta cu risipă nebună, toate din belșug bătute în safire de Ceylan, numai în safire de Ceylan. În schimb nicio hârtie tipărită sau scrisă care să poată trăda ceva despre ucis – nimic, nimic. Hainelor le fusese smuls petecul cu numele croitorului, iar ceasornicului, tasul cu iscălitura aurfaurului. După chip, înecatul nu mai era în niciun fel de recunoscut, pentru că fața îi fusese arsă cu o apă tare ce-i rosesese aproape în întregime pielea și carnea până la os.

De așa sfârșit a avut parte sir Aubrey de Vere. Putea să isprăvească mai bine, sau mai târziu măcar, după ce aș fi plecat eu, fiindcă din noi doi, la început, nu știu, zău, care a fost mai de plâns... Prin ce am trecut, din clipa în care am înțeles cine era ucisul, ce am tras, mai e nevoie să spun? Și n-a fost nimic totuși pe lângă ce puteam păți.

Remember? – da, cred. Se zice că frica e albastră; eu am văzut-o de toate colorile, i-am străbătut iadul întreg, pogorându-i râpele fără fund, suindu-i culmile cele mai repezi, piscurile de groază ce se pierd în norii nebuniei, și cum n-am înnebunit de-a binelea e de mirare. Fusesem singura ființă în tovărășia căruia se arătase sir Aubrey în lume la lumină; la taverna olandeză, la terasa de la Grunewald trebuia să fi trecut ca nedespărțiți, încât nimeni n-ar fi voit să creadă că despre tânărul cu care păream atât de legat, tocmai eu, sărăcuț de mine, eram ăl care știa mai puțin – mai puțin chiar decât nimic. Nu ar fi dat aceasta mai mult temei bănuielii că nu aș fi fost străin de răpunerea aceluia necunoscut? Simțeam urzindu-se în ascuns, în jurul meu, strângându-se pe tăcute mrejele meșteșugite ale celei mai îndrăcite poliții, mă și vedeam apucat, năpăstuit... pierdut pentru totdeauna, nou Lesurques¹, ispășind nelegiuirea a cine știe cui... Începusem a mă crede singur vinovat – și nu eram oare îndestul pentru faptul numai că înnădisem prieteșg cu un om ca sir Aubrey? Atunci mi-am dat lămurit seama cât e de greu în țară străină, între străini. Întâiul meu gând a fost dar să părăsesc numai decît Berlinul, să fug la mine în țară. Nu am putut închide ochii toată noaptea, mă apăsa de data asta întunericul, iarș o ilel ea șteptam ca o dezrobire. Cu lumina renăștea în mine lii ștea și nădejdea. M-am răzgândit de plecare și mi-am desfăcut lucrurile, apoi seara le-am strâns la loc, făgăduindu-mi iarși să plec, fără greș, dimineața – și a mers astfel multe zile, zile negre, la amintirea căroră, astăzi încă, pâlpaie în fiori scurți răsunsetul îndepărtat al spaimei cumplite de atunci, când orice nimic făcea să mi se zbată inima ca o pasăre rănită. Dar, ca toate simțimin ele m ea ști – afară de ură – cu timpul și frica se ostioiește și pier. E locul să strecor că adâncă mea tulburare n-a putut fi citită din

¹ Joseph Lesurques (1763–1796), bărbat ghilotinat pe nedrept în timpul unui răsunător proces din timpul Revoluției Franceze (al așa-numitului Caz al poștei de Lyon), deoarece a fost acuzat că ar fi participat la jefuirea a șapte milioane de livre din poștalionul de Lyon. A fost reabilitat post-mortem, rămânând în analele justiției franceze ca un exemplu al unui proces nedrept și mult prea rapid.